

RADNÓTI MIKLÓSNÉ
GYARMATI FANNI

Napló

1935-1946

Jarra
Kiadó

Egy modern nő a 20. századból

Ferencz Győző irodalomtörténésszel
Gyarmati Fanni naplójáról Bán Magda beszélget

Az idei karácsonyi könyvvásár talán legjobban várt műve Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni naplója, mely 1935-től 1946-ig ível, és két kötetben számol be egy megrendítő évtizedről. Gyakorta felmerül naplók esetén, hogy jogunk van-e elolvasni egy másik ember legbelsőbb gondolatairól, cselekedeteiről valló írást. Legutóbb Móricz naplóival ismerkedhettünk meg, és a „pőre” Móricz sokat változtatott a róla őrzött sematizálódó képen. De ha jól tudom, itt nem erről van szó.

Radnóti Miklósné naplójának egyik különlegessége, hogy amennyiben létezik olyan napló, amelyet nem az utókor nyilvánosságának írtak, ez ilyen. Vagy nagyon közel áll hozzá. Semmiképpen nem irodalmi napló. Azért írta, hogy, mint mondta, „megmaradjon, ami Radnóti Miklóssal történt.” De nem az utókornak, hanem nekik maguknak, öregkorukra, hogy vissza tudják keresni. Nem így alakult. A naplót gyorsírással írta, főleg eleinte késő este, elalvás előtt. Épp csak összefoglalta, kikkel találtak aznap, milyen családi vagy irodalmi, esetleg politikai esemény történt, és ha egyáltalán kommentálta az eseményeket, igen röviden.

Ahogy az évek múltak, persze egyre több lett a reflexió, főleg Radnóti munkaszolgálatai alatt. De a mondatok nem kiérlelt gondolatok, csiszolt stílusban, hanem a gondolkodás folyamatát követik, ami nemcsak érdekessé, frissé, hanem hitelessé

is teszi a naplót. A gyorsírást aztán az 1970-es és 1980-as években legépelte. Az ezerkétszáz oldalas gépiratot helyenként át is javította, de már maga a gépelés is szerkesztésnek fogható fel. Hogy ekkor már gondolt-e arra, hogy egyszer megjelenhet, nem tudni. De voltak részek, amelyeket többször is legépelte. 2010-ben pedig megbízott egy kitűnő gyorsírót, hogy a gyorsírással írt naplót vesse egybe a gépirattal, nem hagyott-e ki valamit. Ezt már azért tette, hogy a halála utáni kiadást előkészítse.

Végigkövethetem a Radnóti-monográfia készítését, amikor váratlan kanyarokkal jutottál hozzá Gyarmati Fanni szekrényéből levelekhez, dokumentumokhoz, ahogy megnyílt és bizalmába avatott. Akkor már szó volt a naplóról (hiszen akkorra már elszánta magát a publikálásra) és a Te szerepedről is?

ta a szereplők kilétét, megjegyzéseket fűzött a leírt történetekhez. Ez is már a kiadás előkészítése volt.

A naplórást fél évvel a házasságkötésük előtt határozták el közösen, tehát Radnóti tudott róla. De nem olvasta. Ez honnan tudható?

Minden Radnóti-életrajz beszél a keresztelkedéséről, a katolikus hit választásáról. Az identitás kialakulásáról is személyesen vall a naplóró?

mindvégig kívül maradt, kételyeit nem tudta eloszlatni. Ugyanez a helyzet a zsidósághoz való viszonyával. Ott sem elemzi, miért nem érzi úgy, hogy köze lenne a zsidó valláshoz, a zsidósághoz, mint kulturális közösséghez. De az események és a többnyire tömören megfogalmazott véleménye összeadódik, és mivel mondatain átüt a személyisége, végül plasztikusan jelenik meg alakja.

Egy másik életrajzban, Vas István *Mért vijjog a saskeselyű* című memoárjában is feltűnik a fiatal pár. Az ő kamaszkorban kezdődő kapcsolatuk sem volt konfliktusmentes az együtt töltött csaknem két évtized folyamán. Most erről is értesülhetünk, végre nem a kétes pletykák nyomán?

nagyon tanulságos, hogyan kezelte. Úgy, hogy Radnóti végül megmaradt mellette.

Radnóti Miklósné rendkívül őszinte és nyílt a naplóban. Egy fiatal értelmiségi nő portréja, életregénye tárul fel előttünk. Közöttünk pedig évtizedekig egy zárkózott asszonyként, a férje életművének szigorú felügyelőjeként jelent meg. Te hogy értelmezted ezt a változást? Ahogy a férje meghalt, a naplórás befejeződik, és egy másik élet kezdődik?

A levelekről lehetett tudni, jelentek meg részletek itt-ott. A naplóról legszűkebb környezetében is csak néhány ember tudott, bár nem titkolta. 2003-ban magától értetődő természetességgel mondta, hogy naplót vezetett házas éve alatt. Ha nem olvashatom el Radnóti leveleit és az ő naplóját, nem tudtam volna megírni a könyvem. Miután a könyv elkészült, egy fél éven át a naplón dolgoztunk, olvastuk a szöveget és feloldot-

Erre nagyon egyszerű a válasz. Radnóti nem tudott gyorsítani.

A napló nem elemez lelki folyamatokat. Csak leírja a felkészülést, a megkeresztelkedést, találkozásait Sík Sándorral, Slachta Margittal, Stadler Friedával. Ezekből a bejegyzésekből az derül ki, hogy nagyon szeretett volna hinni. Mélyen átélte, ami ekkor történt vele, kapaszkodott a katolicizmusba, de az is kiderül, hogy

Szeretnék látni egy konfliktusmentes párok kapcsolatát. A naplóban valóban szó esik közös életük sokféle konfliktusáról, ez csak azokat fogja meglepni, akik a legendákat valóságnak hiszik, és nem hiszik el, hogy szükségtelen idealizálni valóságos embereket. Radnóti Miklósné dolgozó nő volt, afféle ügyvezetőként vezette apja gyorsíróiskoláját már huszoneves korában. Törődött a testével, sportolt, tornázott, szeretett napozni. A naplóban feltárul életmódja, egy házasság minden problémájával. Ennek része a szexualitás, ennek része például Radnóti viszonya Beck Judit festőművésszel. Fájdalmas történet ez, és

Nem hiszem, hogy tudom a pontos választ. Bizonyos, hogy alig elviselhető veszteség érte, férje halála traumatizálta. A trauma érzelmi válasz egy megrendítő tapasztalatra, amely kizökkenti az embert valós idejéből, éppen ezért szavai sincsenek rá. Erős leegyszerűsítéssel azt mondhatjuk, ez történt vele is, poszttraumatikus stresszként is leírható az elzárkózása. Vagy szerette volna a saját életét élni.

A naplóban valóban szó esik közös életük sokféle konfliktusáról, ez csak azokat fogja meglepni, akik a legendákat valóságnak hiszik, és nem hiszik el, hogy szükségtelen idealizálni valóságos embereket.